

Katarzyna Lenart-Kłóś
Magdalena Kosik
Aleksandra Mazur

Grooming w perspektywie wychowania dzieci do odpowiedzialności cyfrowej

Grooming in the perspective of educating children for digital responsibility

Artykuł dotyczy uwodzenia dzieci w dobie cyfryzacji społeczeństwa. Znajomość zjawiska, jego etapów, cech predestynujących do roli ofiary pozwala lepiej zaprojektować działania profilaktyczne, zwłaszcza na poziomie profilaktyki uniwersalnej w postaci edukacji. Wskazano również rolę rodziców i opiekunów jako osób odpowiedzialnych za proces wychowania młodego pokolenia do odpowiedzialności cyfrowej, by dzieci i młodzież mogły osiągnąć dojrzałość cyfrową.

Słowa kluczowe: grooming, wychowanie do odpowiedzialności cyfrowej, dojrzałość cyfrowa, profilaktyka społeczna

The article concerns the grooming of children in the digital society. The knowledge of the phenomenon, its stages, the characteristics predestinating the role of being a victim allows better prevention activities to be designed, especially at the level of universal prevention in the form of education. The role of parents and carers as those responsible for the process of educating the young generation to digital responsibility is also outlined, so that children and adolescents can reach digital maturity.

Key words: grooming, education for digital responsibility, digital maturity, social prevention

Wstęp

Internet pełni obecnie istotną rolę w różnych aspektach życia człowieka, od pracy, przez edukację, spędzanie czasu wolnego, aż po udział w wychowywaniu nowych pokoleń. Rewolucja, jaka się dokonuje za pośrednictwem błyskawicznego rozwoju technologicznego, niesie ze sobą ogromne szanse i możliwości rozwoju, ale też szereg zagrożeń. Szukanie równowagi między tym, co cyfrowe, a tym, co funkcjonujące w przestrzeni poza wirtualnej staje się obecnie wyzwaniem angażującym przedstawicieli różnych nauk. Celem artykułu jest zarysowanie znaczenia Internetu w popełnianiu i prewencji groomingu, a także ukazanie specyfiki zjawiska z uwzględnieniem kontekstu wychowywania dzieci do odpowiedzialnego korzystania z nowoczesnych technologii.

Grooming – skala zjawiska i wyzwania

Wykorzystywanie seksualne dzieci w Internecie może przybrać wiele postaci, w tym groomingu¹, który polega na nawiązaniu kontaktu z dzieckiem przez Internet w celach seksualnych. Sprawca, wpływając na wolę dziecka, często używa technik manipulacji. Dzięki możliwościom jakie daje Sieć wirtualna realizuje on swoje zamiary². Legalna definicja groomingu zawarta została w artykule 23. Konwencji Rady Europy *o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych*. Przepis odnosi się do nagabywania dzieci dla celów seksualnych przez osobę dorosłą za pośrednictwem technologii telekomunikacyjnych i informacyjnych dążącego do spotkania o charakterze seksualnym³. Warto dodać, że w ujęciu kryminologicznym uwodzenie dzieci niekoniecznie następuje z zastosowaniem Internetu. Wyróżnia się bowiem grooming online, odbywający się w świecie cyfrowym, i grooming offline, który ma miejsce w świecie realnym. Współcześnie trudno jest zupełnie rozgraniczyć te dwie przestrzenie. Działania prowadzone

---

¹ B. Hołyst, *Kryminologia*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 465.

² M. Bielski, *Rzecz o granicach usiłowania przestępstw formalnych i materialnych – na przykładzie art. 200 § 1 k.k. i art. 200a k.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, z. 3, s. 101.

³ Konwencja Rady Europy *o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych*, sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (Dz. U. 2015 poz. 608), art. 23.

w Internecie często zmierzają do wykorzystania dzieci w świecie realnym⁴. Grooming to także długotrwały proces, w którym osoba dorosła stopniowo wprowadza dziecko w aktywność seksualną⁵. Grooming oznacza działanie sprawcy w perspektywie długofalowej. Oddają to pojęcia będące jego synonimami, takie jak proces uwodzenia dziecka, preparowanie cyberofiary lub proces omotywania dziecka⁶. Uwodzenie dziecka w Internecie można podzielić na cztery etapy:

1. Sprawca przygotowuje się do nawiązania kontaktu z dzieckiem poprzez m.in. tworzenie fałszywej tożsamości, którą posługuje się w Internecie⁷.
2. Sprawca podejmuje próby zaprzyjaźnienia z potencjalną ofiarą. W trakcie prowadzonych rozmów zdobywa informacje na temat dziecka, w szczególności na temat jego problemów⁸. Charakterystyczne dla tego etapu jest również wzbudzanie w dziecku zaufania, podkreślania wyjątkowości relacji oraz zadawania pytań dotyczących potencjalnego wykrycia sprawcy⁹. Dodatkowo, jeżeli dojdzie do udostępnienia intymnych zdjęć, sprawca może wykorzystać je do szantażu w przypadku chęci zakończenia relacji¹⁰. Tego typu szantaż określany jest jako sextortion, czyli typ szantażu, w którym treści o charakterze seksualnym służą do różnego rodzaju wymuszeń na osobie, która padła jego ofiarą¹¹.
3. i 4. Etap to przygotowanie do spotkania i ostateczne doprowadzenie do niego¹².

W raporcie European Online Grooming Project z 2012 roku wyróżniono trzy typy sprawców groomingu: intimacy-seeking, adaptable style

⁴ E. Martellozo, *Online Child Sexual Abuse: Grooming, Policing and Child Protection in a Multi-Media World*, Routledge, New York 2012, s. 9–10.

⁵ W. Wróbel-Delegacz, *Grooming – zagrożenie dla bezpieczeństwa dzieci*, „Studia Społeczno-Polityczne” 2018, nr 15, s. 334.

⁶ K. Fenik, *Grooming – uwodzenie dzieci w Internecie*, [w:] A. Jodko (red.), *Tabu seksuologii. Wątpliwości, trudne tematy, dylematy w seksuologii i edukacji seksualnej*, Wydawnictwo SWPS „Academica”, Warszawa 2008, s. 137; I.R. Berson., *Cyberofiary – psychospołeczne konsekwencje wykorzystywania seksualnego*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2003, nr 2, s. 75.

⁷ E. Machowska, *Cyber grooming jako ryzykowne relacje internetowe podejmowane przez dzieci i młodzież*, „Pedagogika Katolicka” 2016, nr 19, s. 119.

⁸ I. Khorlikova, S. Żurawski, K. Bakalarczyk-Burakowska, *Zagrożenia małoletnich w cyberprzestrzeni o charakterze seksualnym*, „Studia Społeczne” 2022, nr 3, s. 74–75.

⁹ Ibidem, s. 75.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Strona internetowa INTERPOL, www.interpol.int.

¹² E. Machowska, *Cyber grooming jako ryzykowne...* op. cit., s. 119.

oraz hyper-sexualised¹³. Warto zaznaczyć, że większą część sprawców stanowią mężczyźni.

Tabela 1. Typy sprawców groomingu

Typ sprawcy	Charakterystyka
intimacy – seeking (poszukujący intymności)	Ten typ sprawcy charakteryzuje się długim czasem utrzymywania relacji wyłącznie w Internecie. Nie posiadają oni zdjęć pornograficznych i nie kontaktują się z innymi sprawcami. Kontakt z nieletnim postrzegają jako zgodny z wolą drugiej strony.
adaptable style (przestępca dostosowany)	Kluczową cechą tych sprawców jest umiejętność dostosowywania się do danej osoby, które budzi zaufanie u ofiary.
hyper – sexualised (przestępca hiper – seksualny)	Sprawca czuje potrzebę seksualizacji relacji z nieletnim przy jednoczesnym braku personalizacji kontaktów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: S. Webster, J. Davidson, A. Bifulco et al., *European Online Grooming Project-Final Report*, 2012, s. 14.

W Polsce statystyki dotyczące problemu, jakim stał się grooming, prowadzone są dopiero od 2010 roku. Skalę występowania tego zjawiska obrazuje poniższy wykres. Dynamiczny wzrost uwodzenia małoletnich poniżej 15 lat z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnych przypada na okres lat 2016–2017, podczas którego prawie 100% respondentów młodego pokolenia deklarowało codzienne korzystanie z Internetu¹⁴.

---

¹³ S. Webster, J. Davidson, A. Bifulco et al, *European Online Grooming Project-Final Report*, 2012, s. 14.

¹⁴ Raport z badania NASK, *Raport z badania Nastolatki 3.0.*, w: NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2017, s. 7.

Wykres 1. Liczba przestępstw z art. 200a KK w latach 2010–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Policja, *Uwodzenie małoletniego poniżej lat 15 z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej (art. 200a)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwno-6/64005,Uwodzenie-maloletniego-ponizej-lat-15-z-wykorzystaniem-systemu-teleinformatyczne> [dostęp: 20.06.2024].

Eksterytorialność, anonimowość oraz powszechna dostępność Internetu (wzrost użytkowników, w tym dzieci) ułatwia omawiany proces¹⁵. Najmłodszy mają nieograniczony dostęp do Sieci¹⁶, jednak tylko ponad 26% rodziców stosuje technologie zabezpieczające przed niebezpiecznymi treściami¹⁷. Rodzice generalnie są świadomi zagrożeń internetowych wobec ich potomstwa. Wzrasta ich obawa względem niebezpieczeństw na tle seksualnym (pedofile, zбочeńcy), kosztem spadającego strachu o dostępność środków psychoaktywnych za pośrednictwem Internetu dla dzieci¹⁸. Szczególnym ułatwieniem dla sprawców jest to, że dzieci

¹⁵ M. Dąbrowska, *Grooming – wybrane aspekty prawnekarne i kryminologiczne*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2018, s. 72–73.

¹⁶ J. Mierzwińska-Lorencka, *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 84.

¹⁷ R. Lange, A. Ładna, A. Wrońska et al., *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*, Państwowy Instytut Badawczy NASK, Warszawa 2021, s. 103.

¹⁸ CBOS, *Dzieci i młodzież w Internecie – korzystanie i zagrożenia z perspektywy opiekunów. Komunikat z badań nr 129/2018*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2018, s. 7, 9.

samodzielnie zamieszczają w Sieci informacje na swój temat, np. miejsce zamieszkania, numer telefonu, adres e-mail¹⁹. Podejmowanie zachowań ryzykownych w sieci przez nieletnich potwierdza to, iż w 2020 roku, aż 14,1% nastolatków spotkało się w rzeczywistości z dorosłym poznanym przez Internet²⁰. Dzieje się tak dlatego, że młodzi ludzie spędzają dużo czasu, korzystając z czatów internetowych i komunikatorów²¹, które stanowią pole do wyszukiwania ofiar²². Innym zachowaniem niebezpiecznym, podejmowanym przez nieletnich, jest dodawanie do listy znajomych na serwisach społecznościowych osób nieznanymi, co otwiera drogę pedofilowi do uzyskiwania informacji o małoletnim²³. Tym, co wspomaga przestępców, są błędne przekonania co do prywatności w przestrzeni wirtualnej, brak kontaktu wzrokowego, wiedzy o niebezpieczeństwach ze strony dzieci, ale również możliwość uwodzenia kilkunastu dzieci równocześnie poprzez tworzenie wielu tożsamości sprawcy w Internecie²⁴.

Szczególnym zachowaniem ryzykownym podejmowanym przez dzieci jest umieszczanie zdjęć intymnych w Sieci. Badania ECPAT Sweden z 2021 roku wskazują, iż 48% dzieci wysłało swoje zdjęcia intymne za pośrednictwem Internetu²⁵. Do niebezpieczeństw o charakterze seksualnym wobec najmłodszych użytkowników przestrzeni wirtualnej zalicza się: otrzymywanie niechcianych nagości zdjęć, bycie w niebezpieczeństwie otrzymania nagości zdjęć, udostępnianie nagości zdjęć dzieci, oferowanie korzyści materialnych w zamian za udostępnienie przez nieletniego zdjęcia intymnego oraz oferowanie pieniędzy w zamian za seks dziecku. Z wykresu 2. wynika, iż istnieje duża rozbieżność między chłopcami a dziewczynkami, gdzie to płęć żeńska częściej staje się ofiarą zdarzeń o charakterze seksualnym. Znaczna ilość dziewczyn padła ofiarą otrzymywania niechcianych nagości zdjęć i oferowania pieniędzy za zdjęcia²⁶.

---

¹⁹ Ł. Wojtasik, *Pedofilia i pornografia w Internecie – zagrożenia dla dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2003, nr 1, s. 101.

²⁰ R. Lange, A. Ładna, A. Wrońska et al., *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów...*, op. cit., s. 92.

²¹ Ibidem, s. 23.

²² J. Zmarzlik, *Internetowe znajomości – lek na samotność w realnym świecie*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2005, nr 4, s. 72.

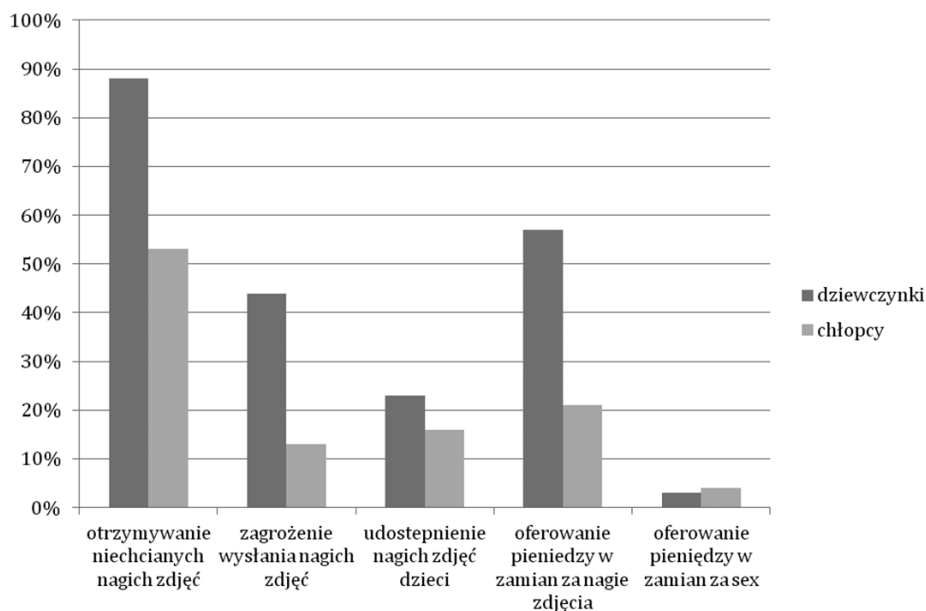
²³ K. Fenik, *Grooming – uwodzenie dzieci w Internecie...* op.cit., s. 77.

²⁴ I. R. Berson, *Cyberoflary: psychospołeczne konsekwencje...* op.cit., s. 76–77.

²⁵ J. Karlsson, S. Josephson, *“Everything that is not a yes is a no”. A report about children’s everyday exposure to sexual crimes and their protective strategies*, ECPAT Sweden, Stockholm 2021, s. 13.

²⁶ Ibidem, s. 19.

Wykres 2. Zagrożenia seksualne wobec dzieci w Internecie

Źródło: J. Karlsson, S. Josephson, *“Everything that is not a yes is a no”. A report about children’s everyday exposure to sexual crimes and their protective strategies*, ECPAT Sweden, Stockholm 2021, s. 19.

K. Fenik wyróżnia pewne cechy dzieci, które predestynują je do stania się ofiarami nadużyć w Internecie. Mowa o dzieciach, które:

- nie mają zaspokojonych emocjonalnych potrzeb, a w związku z tym nie tworzą silnych i zdrowych relacji z dorosłymi i z rówieśnikami;
- są ciche, zatem potrafią utrzymać w tajemnicy to, co je spotkało;
- potrzebują uwagi, więc dając im uwagę, łatwo je do siebie przekonać;
- są młodsze – a młodsze dzieci nie mają odpowiedniej świadomości tego, co się dzieje, zazwyczaj pokładają ufność w dorosłych;
- są odrzucone przez inne dzieci, dlatego szukają przyjaciół w różnych kręgach;
- mają niskie poczucie własnej wartości;
- są ufne i dlatego nie przewidują, że spotka je coś złego;
- są uległe;
- wychowują się w rozbitej rodzinie – szukają uwagi i troski, której nie dostają w domu²⁷.

²⁷ K. Fenik, *Grooming – uwodzenie dzieci w Internecie*, op. cit., s. 141.

Z kolei badania N. Steinfeld pokazują, iż młodzi ludzie wychowujący się w środowiskach o niskim statusie socjoekonomicznym wykazują większą skłonność do podejmowania ryzykownych zachowań w sieci²⁸. Wymienione cechy wskazują na braki zaspokojenia potrzeb u dzieci, a także występowanie sytuacji, za które odpowiedzialność ponoszą dorośli. Można by pokusić się o stwierdzenie, że skuteczna działalność groomerów jest porażką dorosłych i systemu, który nie jest w stanie ochronić dzieci czy przygotować ich do radzenia sobie w takich sytuacjach.

Penalizacja groomingu

Grooming (uwodzenie dzieci w Sieci) zostało ujęte na gruncie polskiego prawa karnego w art. 200a Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks karny* (dalej KK), który stanowi, że:

„§ 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 4 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania. płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”²⁹.

Przedmiotem ochrony jest wolność seksualna dziecka, czyli zdolność samodzielnego decydowania w obrębie sfery intymnej, oraz obyczajność, przez którą chroni się małoletniego przed traumatycznymi doświadczeniami (właściwy rozwój fizyczny, psychiczny, seksualny)³⁰. Przestępstwo groomingu zaliczane jest do przestępstw powszechnych, czyli może się go

---

²⁸ N. Steinfeld *Parental mediation of adolescent Internet use: Combining strategies to promote awareness, autonomy and self-regulation in preparing youth for life on the web*, „Education and Information Technologies” 2021, nr 26 (2), s. 1897–1920.

²⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553), art. 200a.

³⁰ M. Bielski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny, część szczególna*, Warszawa 2017, s. 788.

dopuszczyć każda osoba³¹. Ma ono także znamiona umyślności, co oznacza, iż sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego, czyli chce go popełnić lub przewiduje możliwość jego popełnienia i się na to się godzi³². Taka osoba pragnie, ma świadomość nieuchronności czynu przestępczego, wynikającego ze swoich czynów lub przewiduje prawdopodobieństwo wystąpienia go na skutek swojego zachowania i nie robi nic, aby temu zapobiec.

Celem dokonania charakterystyki omawianego czynu zabronionego z art. 200a *Kodeksu karnego* wyróżniono trzy składowe groomingu: cel, proces działania sprawcy oraz rolę środków przekazu w jego procedurze.

Można mówić o pięciu celach groomingu:

1. art. 197 § 4 *Kodeksu karnego*, czyli dokonanie gwałtu na małoletnim poniżej 15 r.ż.,
2. art. 200. *Kodeksu karnego*, czyli seksualne wykorzystanie małoletniego. Do takich czynów zalicza się:
  - art. 200 §1, gdzie sprawca dopuszcza się obcowania płciowego z małoletnim,
  - art. 200 § 3, czyli prezentowanie treści pornograficznych lub udostępnianie narzędzi o takim charakterze albo rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi przez małoletniego,
  - art. 200 § 4, czyli prezentowanie przez sprawcę wykonania czynności seksualnej,
  - art. 200 § 5, który stanowi o prowadzeniu reklamy lub promocji działalności, która wiąże się z rozpowszechnianiem treści pornograficznych w sposób umożliwiający małoletniemu zapoznanie się z nimi,
3. produkowanie lub utrwalanie treści pornograficznych,
4. spotkanie z małoletnim poniżej lat 15. oraz
5. zmierzanie do realizacji złożonych propozycji obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych.

---

³¹ E.M. Trucholaska, *Grooming, czyli uwodzenie małoletnich przez Internet – aspekty kryminologiczne oraz prawne*, „Prawo w działaniu” 2021, nr 47, s. 77.

³² M. Bielski, *Przestępstwa...*, op. cit., s. 788–790; Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, op. cit., art. 9 § 1.

Pośrednikiem w realizacji wskazanych celów dla sprawcy jest sieć telekomunikacyjna lub system teleinformatyczny³³. W Ustawie z dnia 16 lipca 2004 roku *Prawo telekomunikacyjne* zdefiniowano pierwsze pojęcie jako „systemy transmisyjne oraz urządzenia komutacyjne lub przełączające, a także inne zasoby, w tym nieaktywne elementy sieci, które umożliwiają nadawanie, odbiór lub transmisję sygnałów za pomocą przewodów, fal radiowych, optycznych lub innych środków wykorzystujących energię elektromagnetyczną, niezależnie od ich rodzaju”³⁴. Natomiast system teleinformatyczny oznacza „zespół współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania zapewniający przetwarzanie, przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych przez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego rodzaju sieci telekomunikacyjnego urządzenia końcowego”³⁵. Za sprawą tych modeli działanie groomera, czyli osoby dopuszczającej się groomingu, często ma miejsce w Internecie, na różnego rodzaju portalach czy serwisach, z których korzystają nieletni.

Grafika 1. Cel, proces działania sprawcy oraz rola środków przekazu w procedurze groomingu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553), art. 197 § 4 – 200a.

³³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, op. cit., art. 197 § 4 – 200a.

³⁴ Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. *Prawo telekomunikacyjne* (Dz. U. 2004 Nr 171 poz. 1800), art. 2 pkt 32.

³⁵ Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U.2024.307), art. 3 pkt 3.

Proces uwodzenia dziecka polega na nawiązaniu kontaktu z małoletnim poniżej lat 15. oraz wprowadzeniu go w błąd, wyzyskaniu błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo użyciu groźby bezprawnej. Te działania mają na celu zrealizowanie zamiarów sprawcy o charakterze seksualnym z dzieckiem³⁶.

Różnica między dopuszczeniem się czynu z art. 200a § 2 KK a zachowaniem opisanym w art. 200a § 1 KK tkwi w tym, „[...] że sprawca nie posługuje się odpowiednimi środkami działania przestępczego (wprowadzenie w błąd, zastosowanie groźby bezprawnej), lecz wprost wyjawia swoje zamiary, składając małoletniemu propozycję podjęcia zachowań, o których mowa w tym przepisie. Wymagane do przypisania sprawcy przestępstwa określonego w art. 200a § 2 KK wypełnienie jego zachowaniem znamienia zmierzania do realizacji propozycji seksualnej, o jakiej mowa w tym przepisie, ma miejsce także wtedy, gdy składający taką propozycję, po jej złożeniu małoletniemu poniżej lat 15, nakłania go następnie, w tym przez ponaglanie, do reakcji na nią, bez względu na to, czy nakłanianie to okaże się skuteczne ani czy nakłaniany w ogóle zareaguje w jakikolwiek sposób na takie nakłanianie. Znamię powyższe jest wypełnione zatem w szczególności takim zachowaniem, które polega na wielokrotnym, usilnym nakłanianiu i ponaglaniu małoletniej poniżej 15 lat, poza samym ponawianiem propozycji seksualnych, do nawiązania z nim kontaktu, używając takich zwrotów jak: «odpisz», «czekam», «dlaczego nie pisziesz»³⁷.

Zdaniem E.M. Trucholskiej przytoczony artykuł *Kodeksu Karnego* odgrywa dużą rolę w ochronie dzieci przed uwodzeniem, jednakże może być on realizowany w połączeniu z zastosowaniem przepisów prawa międzynarodowego oraz innych przepisów prawa krajowego³⁸.

Przestępstwa związane z groomingiem

Grooming, którego proceder odbywa się w dużym stopniu w Internecie, jest nierozdzielnie połączony z innymi przestępstwami seksualnymi w sieci. Jednym z nich jest seksting. Najprostsza z definicji wynika

---

³⁶ M. Filar, M. Berent, M. Bojarski et al. (red.), w: *Kodeks karny. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2016, s. 1249–1252.

³⁷ Postanowienie SN z 23.11.2017 r., V KK 227/17.

³⁸ E.M. Trucholaska, *Grooming, czyli uwodzenie małoletnich przez Internet...*, op. cit., s. 79.

z etymologii słowa. Jest to połączenie dwóch wyrazów z języka angielskiego: *sex* oraz *texting* (z ang. „seks” i „SMS-owanie”). W przypadku groomingu największe znaczenie ma seksting kwalifikowany. Wiąże się on z dodatkowym elementem przestępczości lub innego nadużycia, która ma miejsce poza procesem tworzenia, wysyłania i posiadania treści o charakterze seksualnym³⁹. Wolak i Finkelhor jako przykład dodatkowego aspektu wymieniają pozyskiwanie materiałów o charakterze seksualnym od nieletnich i inne nielegalne zaangażowanie dorosłego w seksting oraz zachowania uznawane za przestępstwa lub naruszające prawa nieletnich, np. tworzenie lub wysyłanie obrazów bez wiedzy i zgody osoby nieletniej⁴⁰.

Skupiając się na przestępstwach powiązanych z groomingiem, należy wskazać na modyfikację klasycznego groomingu w zjawisko napastowania seksualnego online (*online solicitation*). Po pierwsze, młodzi Polacy nawiązują znajomości w Internecie w celu poznania nowych ludzi, uzyskania akceptacji, wsparcia, ale też ucieczki od problemów rzeczywistego świata, np. odrzucenie przez rówieśników czy stworzenie bliskiej relacji⁴¹. Jest to niebezpieczne, ponieważ niezaspokojone potrzeby dziecka mogą stać się płaszczyzną do jego wykorzystania. Kluczową kwestią przeobrażenia groomingu w napastowanie seksualne online jest zaprzestanie wieloetapowego, klasycznego przygotowywania dziecka do wykorzystania, a udostępnianie natychmiast niechcianych zdjęć intymnych użytkownikom przez osoby obce na portalach, co wiąże się z sextingiem⁴². Charakterystycznym etapem klasycznego child groomingu była namowa dziecka do przesłania zdjęć intymnych w momencie, kiedy ta relacja internetowa trwa już pewien czas. Jest to nadal powszechne, jednakże zdarza się coraz częściej, iż już podczas pierwszej rozmowy z nowo poznanym użytkownikiem, w sposób szybki, tworząc klimat zaskoczenia, natręctwa wobec osoby drugiej, obca osoba przesyła niechciane zdjęcia o charakterze seksualnym⁴³. Zatrważające jest to, że młodzi ludzie przyzwyczaili się dość szybko do niepożądanych napaści online i uważają je za „normalne”, lecz z drugiej strony odczuwają poczucie napastowania, uprzedmiotowienia wskutek ich otrzymywania⁴⁴. To uodpornienie

---

³⁹ J. Wolak, D. Finkelhor, *Sexting: A Typology*, Crimes Against Children Research Center, Durham 2011, s. 2.

⁴⁰ Ibidem, s. 3.

⁴¹ NASK, *Nie na pokaz. Analiza wyników badania dotyczącego treści intymnych publikowanych przez młodzież*, Wydawca NASK, Warszawa 2022, s. 17.

⁴² Ibidem, s. 6.

⁴³ Ibidem, s. 19; 33.

⁴⁴ Ibidem, s. 22–23.

się na tego typu otrzymywane materiały według badanych młodych ludzi wynika, po pierwsze z nadmiernego przebodźcowania takimi materiałami o charakterze seksualnym, a po drugie – może stanowić mechanizm obronny, neutralizujący poczucie napastowania młodych⁴⁵.

Problematyka przeistoczenia skupia się również, z racji celu groomingu, na prezentowaniu pornografii małoletnim w ramach pornografii cyfrowej. Jednym z miejsc zetknięcia się z takimi materiałami w sieci są wiadomości prywatne w mediach społecznościowych. Około 24% badanych 16-latków i 9% 12- i 14-latków wysłało swoje zdjęcia o charakterze seksualnym. Niemal dwukrotnie więcej otrzymywało propozycje przesłania takich materiałów. Blisko 30% złożonych propozycji pojawiło się w interakcjach z anonimowymi nieznajomymi⁴⁶. Ponad 8% nastolatków otrzymała nagie lub półnagie zdjęcia za pomocą Internetu i telefonu⁴⁷. Analiza badań NASK z ostatnich kilku lat potwierdza modyfikację procesu child groomingu, charakteryzującego się ostrożnością i spokojnym procesem uwodzenia w gwałtowny, szybko wysuwający żądania seksualne online solicitation. Dlatego też grooming staje się zjawiskiem rozproszonym⁴⁸.

Profilaktyka groomingu

Grooming jest zjawiskiem, które wymaga podjęcia działań prewencyjnych przez różne podmioty i na rzecz różnych odbiorców. W ramach profilaktyki społecznej można mówić o profilaktyce uniwersalnej, selektywnej i wskazującej. Profilaktyka uniwersalna oznacza podejmowanie działań prewencyjnych dla całej populacji, niezależnie od występowania problemu. Profilaktyka selektywna ma również charakter uprzedzający, a nie korygujący, ale jest skierowana do osób należących do grupy ryzyka, pochodzących z określonych środowisk czy rodzin. Natomiast profilaktyka wskazująca jest skierowana do osób czy grup wysokiego ryzyka, u których pojawiają się zachowania problemowe w postaci wczesnych

---

⁴⁵ Ibidem, s. 26.

⁴⁶ NASK, *Nastolatki wobec pornografii cyfrowej – trajektorie użytkowania. Raport z badań ogólnopolskich*, Wydawca NASK, Warszawa 2022, s. 9; 32–35.

⁴⁷ R. Lange, A. Ładna, A. Wrońska et al., *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów...* op.cit., s. 75; 93.

⁴⁸ Dyzurnet.pl, *Raport 2022*, Wydawca NASK, Warszawa 2023, s. 41–43.

symptomów⁴⁹. Ze względu na to, że współcześnie Internet nabiera coraz większego znaczenia w różnych obszarach życia, profilaktyka uniwersalna w postaci edukacji jest kluczowa⁵⁰. Oddziaływania edukacyjne oraz społeczne są kierowane wobec całego społeczeństwa, w tym potencjalnych sprawców, faktycznych osób wykorzystujących seksualnie małoletnich oraz dzieci i ich opiekunów⁵¹.

Pierwsze działania dotyczące przybliżenia zagrożeń płynących z zawierania internetowych znajomości podjęła Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (FDDS). W 2004 roku w ramach kampanii społecznej „Dziecko w Sieci” powstała kampania „Nigdy nie wiadomo, kto jest po drugiej stronie”⁵². Celem organizatorów było uświadomienie rodzicom i dzieciom istnienia problemu uwodzenia w sieci oraz nauka ostrożności w zawieraniu znajomości przez Internet oraz udostępniania informacji o sobie⁵³. Działania profilaktyczne opierały się głównie na udostępnianiu grafik obrazujących zjawisko groomingu. Istotnym elementem profilaktyki jest kontrola rodziców nad aktywnością dziecka w Internecie oraz uwrażliwianie na niebezpieczeństwa jakie występują w sieci. Swoją rolę w przeciwdziałaniu groomingowi powinna mieć również szkoła – zajęcia na temat groomingu i innych zagrożeń w Internecie powinny być prowadzone regularnie przez przeszkolone do tego osoby.

FDDS w 2024 roku zmodyfikowała kształt dwudziestoletniej kampanii, zmieniając jej nazwę na „Niby wiadomo, kto jest po drugiej stronie”, której przekazy, reklamy są umieszczane w mediach społecznościowych i innych tradycyjnych formach reklamy. Obecna wersja jest odpowiedzią na pojawiające się nowe trendy w zakresie zjawiska klasycznego groomingu. Zmienia się ono w mniej oczywiste zjawisko uwodzenia dzieci za sprawą już nie obcego starszego mężczyzny, a znanego dziecku młodego mężczyzny. Grafika, treść oraz hasła kampanii z 2024 roku zostały zaktualizowane w porównaniu do realiów początku XXI wieku, gdzie

---

⁴⁹ K. Ostaszewski, *Kompendium wiedzy o profilaktyce*, [w:] J. Węgrzecka-Giluń (red.), *Przewodnik metodyczny po programach promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki*, Fundacja ETOH, Warszawa 2010, s. 75–76.

⁵⁰ Por. A. Brosch, *Oblicza samotności nastolatków w sieci – Child Grooming*, „Kognitywistyka i Media w Edukacji” 2012, nr 1, s. 178.

⁵¹ D. Finkelhor, *The Prevention of Childhood Sexual Abuse*, „The Future of Children” 2009, t. 19, nr 2, s. 170; 182.

⁵² Strona internetowa Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, www.fdds.pl [dostęp: 20.06.2024].

⁵³ Ibidem.

specyfika Internetu, najmłodszych użytkowników Sieci oraz zjawiska child groomingu online była inna niż obecna⁵⁴.

Wychowanie do odpowiedzialności cyfrowej w systemie profilaktyki społecznej

Paweł Kaszuba zauważa, że postępowanie etyczne w życiu przyczynia się do regulacji cyberprzestrzeni i relacji człowieka wobec niej. Dlatego potrzebne jest takie wychowanie młodych pokoleń, które będzie narzędziem kształtowania odpowiednich postaw i zachowań człowieka w cyfrowym świecie⁵⁵. Współcześnie istnieje potrzeba rozwijania i wspierania w osiągnięciu przez dzieci i młodzież dojrzałości cyfrowej. Dojrzałość cyfrowa pozwala na skoncentrowanie się na pozytywnych aspektach Internetu i nowoczesnych technologii⁵⁶. Dojrzałość cyfrowa młodych ludzi oznacza zdolność do postrzegania zarówno, szans, jak i zagrożeń płynących z cyfrowego świata, i wykorzystywanie go do rozwoju osobistego. Ważną rolę pełnią w tym rodzice, którzy stanowią pierwszą linię obrony swoich dzieci⁵⁷. Badania pokazują, iż wyższy status społeczno-ekonomiczny wiąże się z bardziej odpowiedzialnymi zachowaniami w świecie cyfrowym⁵⁸. Wyższy status ekonomiczno-społeczny rodziny wspiera osiągnięcie dojrzałości cyfrowej młodego pokolenia również ze względu na to, że rodzice aktywnie wprowadzają dzieci w świat cyfrowy⁵⁹. Rola rodziców jest kluczowa, choć nie wszyscy są w stanie sprostać tym rodzicielskim wyzwaniom. Jako przykład może posłużyć praktykowanie shrentingu, czyli udostępniania

---

⁵⁴ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, NIBY WIADOMO... *Problem uwodzenia dzieci online (in. grooming) ma długą historię, a jego specyfika zmienia się wraz z dynamicznym rozwojem internetu*, <https://fdds.pl/dzieckowsieci.html> [dostęp: 23.06.2024].

⁵⁵ P. Kaszuba, *Modelowanie etyczne cyberprzestrzeni z perspektywy osoby. Projekt personalistycznej etyki cyberprzestrzeni*, UNIVERSITAS, Kraków 2023, s. 14.

⁵⁶ A. Arenas, P. Yazdi, *Towards a model of technology usage and digital maturity in children: A grounded-theory approach* (2022), „ECIS 2022 Research Papers”. 107, https://aisel.aisnet.org/ecis2022_rp/107/; F. Laaber, T. Koch, M. Hubert, A. Florack, *Young people's digital maturity relates to different forms of well-being through basic psychological need satisfaction and frustration*, „Computers in Human Behavior” 2024, nr 152, p. 108077.

⁵⁷ I. R. Berson..., *op.cit.*, s. 73.

⁵⁸ X. Zhu, J. Yang, *The SES-based difference of adolescents' digital skills and usages: An explanation from family cultural capital*, „Computers & Education” 2022, nr 177, C; X. Wang, W. Xing, *Exploring the influence of parental involvement and socioeconomic status on teen digital citizenship: A path modelling approach*, „Educational Technology & Society” 2018, nr 21(1), s. 186–199.

⁵⁹ T. Koch, F. Laaber, A. Florack, *Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation*, „Computers in Human Behavior” 2024, vol. 154; 108157.

zdjęć swoich dzieci przez rodziców, ale nie tylko. Sharenting bywa przedstawiany jako przejaw moralnie wątpliwej kultury cyfrowego rodzicielstwa⁶⁰. Praktyki sharentingu naruszają prywatność dzieci, a rodzice nie rozpoznają lub nie rozumieją ich w pełni⁶¹. Internet może stanowić alternatywę wobec podejmowania zapobiegawczych działań względem przemocy seksualnej offline oraz online, w świetle mało sprawdzającej się we współczesnym świecie w tej roli rodziny i szkoły. Badania grupy PONTON z 2023 roku wskazują, iż tylko 55% osób (13–22 lat) doświadczyło rozmów z rodzicami o seksualności i dojrzewaniu, a w przypadku 72% z nich temat przemocy seksualnej został pominięty lub w ogóle nie podjęty. Podobne spostrzeżenia istnieją na płaszczyźnie oświaty, gdzie prawie 63% młodych osób podaje, że problematyka przemocy seksualnej nie wystąpiła na zajęciach Wychowania do życia w rodzinie⁶².

Znaczenie mediów w procesie wychowania dziecka przybiera na sile, gdyż stanowią one źródło edukacji, jak również wpływają na nich poprzez kreowanie ich światopoglądu i stosunków między ludźmi⁶³. Dzięki mediom można dotrzeć do ogółu ludzi na całym świecie⁶⁴ w celu ich uświadamiania i rozwoju⁶⁵. Według Janusza Morbitzera współcześnie Internet przejmuje funkcje wychowawcze jako tzw. trzeci rodzic, w celu podnoszenia poziomu intelektualnego i kulturalnego. Media głównie poprzez oddziaływanie na emocje odbiorców prowadzą swój proces wychowania, który łączy się z wytworzeniem w człowieku odpowiedzialności jako czynnika zapobiegawczego ryzykownym zachowaniom w wirtualnym świecie, w tym groomingowi⁶⁶. Dlatego Internet umożliwia dostęp do szybkiej i świeżej informacji, prezentowanej w bardzo atrakcyjnej, multimedialnej formie⁶⁷. Mimo korzystnej funkcji dostarczania nieograni-

---

⁶⁰ R. Edwards, P. Ugwuđike, *Governing Families: Problematising Technologies in Social Welfare and Criminal Justice*, Routledge, Abingdon 2023.

⁶¹ R. Barnes, A. Potter, *Sharenting and parents' digital literacy: an agenda for future research*, „Communication Research and Practice” 2020, nr 7(1), s. 6–20.

⁶² Grupa PONTON, *Widz na dwójce. Badanie na temat zajęć. Wychowanie do życia w rodzinie*, Grupa PONTON, Warszawa 2023, s. 20; 32; 37–38.

⁶³ K. Nosek-Kozłowska, *Oddziaływanie mediów elektronicznych na rozwój i wychowanie małego dziecka – narracje pedagogów*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2023, nr 5, s. 41.

⁶⁴ J. Gajda, *Media audiowizualne – wpływy środowiska wychowawczego dziecka: zagrożenia, szanse, profilaktyka*, [w:] J. Izdebska, T. Sosnowski (red.), *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2005, s. 143–153.

⁶⁵ P. Forma, *Internet w wychowaniu – szanse i zagrożenia*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2007, nr 2, s. 98.

⁶⁶ J. Morbitzer, *O wychowaniu w świecie nowych mediów – zarys problematyki*, „Labor et educatio” 2014, nr 2, s. 120; 124–125; 137.

⁶⁷ P. Forma, *Internet w wychowaniu – szanse i zagrożenia...*, *op. cit.*, s. 98.

czoney wiedzy, opiekunowie młodych ludzi powinni kontrolować Internet i dzieci na płaszczyźnie odbioru informacji przez nieletnich i wpływie tego procesu na ich wychowanie⁶⁸. W pierwszej kolejności potrzeba świadomych, odpowiedzialnych rodziców i opiekunów, nauczycieli, którzy będą wspierać młodych ludzi w odpowiedzialnym korzystaniu ze zdobyczy technologicznych.

Zakończenie

Nie ulega wątpliwości, że Internet umożliwia rozwój człowieka, dostarcza wiedzy z różnych dziedzin, jest miejscem tworzenia relacji nowej jakości. O ogromnej roli Internetu w poznawaniu siebie i zdobywaniu wiedzy w zakresie seksualności przez młodych ludzi świadczy fakt, iż nastolatki czerpią informacje o charakterze intymnym z Internetu, ale niestety obejmuje to także funkcjonującą w nim pornografię⁶⁹. W 2020–2021 roku aż 80% młodych ludzi poszukiwało wiedzy dotyczącej seksualności w Internecie⁷⁰. To oznacza, że Internet staje się wspomnianym wcześniej „trzecim rodzicem”, który przejmując część funkcji zarezerwowanych wcześniej dla rodziny i innych społeczności. Od stopnia dojrzałości osób dorosłych i sposobu przekazywania wiedzy i umiejętności korzystania z Internetu w dużej mierze zależy bezpieczeństwo dzieci i młodzieży, w tym również ochrona przed podejmowaniem ryzykownych zachowań, które mogą prowadzić do groomingu, ale też innych form nadużyć.

---

⁶⁸ Ibidem, s. 99.

⁶⁹ Grupa PONTON, *Skąd wiesz? Jak wygląda edukacja seksualna w polskich domach Raport Grupy Edukatorów Seksualnych Ponton*, Grupa PONTON, 2011, s. 20–21.

⁷⁰ Grupa PONTON, *Wdź na dwójgę. Badanie na temat zajęć. Wychowanie do życia w rodzinie...*, op. cit., s. 40.

Bibliografia

- Barnes R., Potter A., *Sharenting and parents' digital literacy: an agenda for future research*, „Communication Research and Practice” 2020, nr 7(1).
- Berson I.R., *Cyberofiary – psychospołeczne konsekwencje wykorzystywania seksualnego*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” nr 2, 2003.
- Bielski M., *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny, część szczególna*, Warszawa 2017.
- Bielski M., *Rzecz o granicach usiłowania przestępstw formalnych i materialnych – na przykładzie art. 200 § 1 k.k. i art. 200a k.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, z. 3.
- Brosch A., *Oblicza samotności nastolatków w sieci – Child Grooming*, „Kognitywistyka i Media w Edukacji” 2012, nr 1.
- CBOS, *Dzieci i młodzież w Internecie – korzystanie i zagrożenia z perspektywy opiekunów. Komunikat z badań nr 129/2018*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2018.
- Dąbrowska M., *Grooming – wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2018.
- Diżurnet.pl, *Raport 2022*, Wydawca NASK, Warszawa 2023.
- Edwards R., Ugwudike P, *Governing Families: Problematising Technologies in Social Welfare and Criminal Justice*, Routledge, Abingdon 2023.
- Fenik K., *Grooming – uwodzenie dzieci w Internecie*, [w:] A. Jodko (red.), *Tabu seksualologii. Wątpliwości, trudne tematy, dylematy w seksuologii i edukacji seksualnej*, Wydawnictwo SWPS „Academica”, Warszawa 2008.
- Filar M., Berent M., Bojarski M., et al. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2016.
- Finkelhor D., *The Prevention of Childhood Sexual Abuse*, „The Future of Children” 2009, nr 2, t. 19.
- Forma P., *Internet w wychowaniu – szanse i zagrożenia*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2007, nr 2.
- Gajda, J., *Media audiowizualne – wpływowe środowisko wychowawcze dziecka: zagrożenia, szanse, profilaktyka*, [w:] J. Izdebska, T. Sosnowski (red.), *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2005.
- Grupa PONTON, *Skąd wiesz? Jak wygląda edukacja seksualna w polskich domach Raport Grupy Edukatorów Seksualnych Ponton*, Grupa PONTON, 2011.
- Grupa PONTON, *Wdź na dwóję. Badanie na temat zajęć. Wychowanie do życia w rodzinie*, Grupa PONTON, Warszawa 2023.

- Hołyst B., *Kryminologia*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Karlsson J., Josephson S., "Everything that is not a yes is a no". *A report about children's everyday exposure to sexual crimes and their protective strategies*, ECPAT Sweden, Stockholm 2021.
- Kaszuba P., *Modelowanie etyczne cyberprzestrzeni z perspektywy osoby. Projekt personalistycznej etyki cyberprzestrzeni*, UNIVERSITAS, Kraków 2023.
- Khorlikova I., Żurawski S., Bakalarczyk-Burakowska K., *Zagrożenia małoletnich w cyberprzestrzeni o charakterze seksualnym*, „Studia Społeczne” 2022, nr 3.
- Koch T., Laaber F., Florack A., *Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation*, „Computers in Human Behavior” 2024, vol. 154.
- Laaber F., Koch T., Hubert M., Florack A., *Young people's digital maturity relates to different forms of well-being through basic psychological need satisfaction and frustration*, „Computers in Human Behavior” 2024, nr 152.
- Lange R., Ładna A., Wrońska A. et al., *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*, Państwowy Instytut Badawczy NASK, Warszawa 2021.
- Machowska E., *Cyber grooming jako ryzykowne relacje internetowe podejmowane przez dzieci i młodzież*, „Pedagogika Katolicka” 2016, nr 19.
- Martellozo E., *Online Child Sexual Abuse: Grooming, Policing and Child Protection in a Multi-Media World*, Routledge, New York 2012.
- Mierzińska-Loreńska J., *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.
- Morbitzer J., *O wychowaniu w świecie nowych mediów – zarys problematyki*, „Labor et educatio” 2014, nr 2.
- NASK, *Nastolatki wobec pornografii cyfrowej – trajektorie użytkowania. Raport z badań ogólnopolskich*, Wydawca NASK, Warszawa 2022.
- NASK, *Nie na pokaz. Analiza wyników badania dotyczącego treści intymnych publikowanych przez młodzież*, Wydawca NASK, Warszawa 2022.
- Nosek-Kozłowska K., *Oddziaływanie mediów elektronicznych na rozwój i wychowanie małego dziecka – narracje pedagogów*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2023, nr 5.
- Ostaszewski K., *Kompendium wiedzy o profilaktyce*, [w:] J. Węgrzecka-Giluń (red.), *Przewodnik metodyczny po programach promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki*, Fundacja ETOH, Warszawa 2010.
- Raport z badania NASK, *Raport z badania Nastolatki 3.0*, [w:] NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2017.
- Steinfeld N. *Parental mediation of adolescent Internet use: Combining strategies to promote awareness, autonomy and self-regulation in preparing youth for life on the web*, „Education and Information Technologies” 2021, nr 26 (2).

- Trucholaska E.M., *Grooming, czyli uwodzenie małoletnich przez Internet – aspekty kryminologiczne oraz prawne*, „Prawo w działaniu” 2021, nr 47.
- Webster S., Davidson J., Bifulco A. et al, *European Online Grooming Project-Final Report*, 2012.
- Wojtasik Ł., *Pedofilia i pornografia w Internecie – zagrożenia dla dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2003, nr 1.
- Wolak J., Finkelhor D., *Sexting: A Typology*, *Crimes Against Children Research Center*, Durham 2011.
- Wróbel-Delegacz W., *Grooming – zagrożenie dla bezpieczeństwa dzieci*, „Studia Społeczno-Polityczne” 2018, nr 15.
- Wang X., Xing W., *Exploring the influence of parental involvement and socioeconomic status on teen digital citizenship: A path modelling approach*, „Educational Technology & Society” 2018, nr 21(1).
- Zhu R., Yang J., *The SES-based difference of adolescents’ digital skills and usages: An explanation from family cultural capital*, „Computers & Education” 2022, nr 177.
- Zmarzlik J., *Internetowe znajomości – lek na samotność w realnym świecie*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2005, nr 4.

Akty normatywne:

- Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (Dz. U. 2015 poz. 608).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553).
- Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. *Prawo telekomunikacyjne* (Dz. U. 2004 Nr 171 poz. 1800).
- Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. *o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne* (Dz.U.2024.307).
- Postanowienie SN z 23.11.2017 r., V KK 227/17.

Zasoby internetowe:

- Arenas A., Yazdi P., *Towards a model of technology usage and digital maturity in children: A grounded-theory approach* (2022), „ECIS 2022 Research Papers”. 107https://aisel.aisnet.org/ecis2022_rp/107.
- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *NIBY WIADOMO...Problem uwodzenia dzieci online (in. grooming) ma długą historię, a jego specyfika zmienia się wraz z dynamicznym rozwojem internetu*, <https://fdds.pl/dzieckowsieci.html>.
- Strona internetowa Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, www.fdds.pl.
- Strona internetowa INTERPOL, www.interpol.int.
- Strona internetowa Policji, www.statystyka.policja.pl.